

Відгук

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Ігнатович Олени Михайлівни «Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників», подане на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Інноваційна діяльність людини в усі історичні часи розвитку будь-якого суспільства була актуальною й затребуваною, оскільки інновації в усіх напрямках народного господарства завжди привносили свіжість, ексцентричність поглядів розвитку як окремих галузей так і людства в цілому.

Дисертаційне дослідження Ігнатович О.М. присвячене актуальній проблемі – розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників, оскільки потреба в інноваціях в освіті викликана часом, зміною швидкості розвитку інформаційних технологій, з якими зростає сучасна молодь. Сучасна як середня так і вища школа потребує успішної реалізації освітніх змін та впровадження новітніх освітніх технологій і залежить від професіоналізму педагогічних працівників. Тому досліджувана авторкою проблема є актуальною, нагальною і має не лише теоретичну, але й практичну значущість.

Концептуальні положення, результати емпіричного дослідження, висновки та рекомендації, представлені Ігнатович О.М. у змісті дисертаційної роботи є науково обґрунтованими, експериментально перевіреними, мають наукову цінність, носять прикладний характер, мають логічну послідовність проведеного дослідження, що знайшло відображення у визначеній меті, гіпотезі, завданнях, теоретичному аналізі, визначенні теоретико-методологічних засад дисертаційного дослідження.

Слід відмітити лаконічність обґрунтованої актуальності, доцільності та новизни досліджуваної теми, науково-практичного значення роботи.

Надійність і вірогідність результатів дослідження, а також висновків підтверджена їх відповідністю методологічним положенням вікової та педагогічної психології, використанням комплексу методів теоретичного та емпіричного дослідження фахової інноваційної культури педагогічних працівників відповідно до об'єкта, предмета, поставлених завдань, мети, а також забезпечена наявністю результатів, що мають достатній обсяг, їх апробацією, використанням аналітичних та експериментальних методів перевірки отриманих даних, репрезентативністю експериментальної вибірки, коректним використанням статистичних методів.

Наукову новизну результатів та теоретичне значення дисертаційного дослідження Ігнатів О.М. складають: особистісно-професіологічний підхід, принципи культурогенетичної детермінації, самодіяльній опосередкованості розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників, аксіологізації інноваційної педагогічної діяльності, професіоналізації, персоналізації суб'єктів інноваційної педагогічної діяльності; теоретичне уявлення про психологічну структуру фахової інноваційної культури педагогічних працівників, психологічні особливості та відмінності розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників природознавчого, гуманітарного та фізико-математичного профілю закладів загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти; система психологічних чинників, механізмів та закономірностей розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників; психологічна модель розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що Ігнатів О.М. запропоновано комплексний психодіагностичний інструментарій для визначення специфіки психологічної структури фахової інноваційної культури педагогічних працівників, встановлення ступеню і характеру – взаємозв'язків між її компонентами та особистісними

параметрами, виявлення чинників, особливостей актуалізації і функціонування психологічних механізмів та закономірних явищ її розвитку.

Заслуговує на увагу загальна вибірка проведеного як констатувального так і формувального експериментального дослідження (від загальної школи до післядипломної освіти), що дозволило дисертантці глибоко дослідити та визначити особливості інноваційної культури у педагогів.

Структура дисертації складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (419 найменувань, з них 30 – іноземними мовами), 22 додатків, 25 таблиць (на 13 сторінках), 6 рисунків (на 6 сторінках). Основний зміст дисертації викладено на 385 сторінках.

У першому розділі дисертації здійснено методологічний аналіз проблеми розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників, зокрема авторкою дисертаційної роботи проаналізоване співвідношення понять фаху та інноваційної культури в контексті ідеї про зумовленість культурних ознак людини видом праці, що нею виконується, її фахом. На основі зробленого аналізу визначено фахову інноваційну культуру педагогічних працівників як інтегративний конструкт, що зумовлює особистісно-професійний розвиток педагогічних працівників як культурних суб'єктів інноваційної педагогічної діяльності.

У другому розділі висвітлено концептуальні положення про методологічний підхід, принципи та методи дослідження психологічних основ розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників.

Доцільно відзначити, що розроблена Ігнатович О.М. психологічна структура фахової інноваційної культури педагогічних працівників ґрунтувалася на особистісно-професіологічному підході, принципах культурогенетичної детермінації, самодіяльній опосередкованості, аксіологізації розвитку фахової інноваційної культури; професіоналізації, персоналізації суб'єктів інноваційної педагогічної діяльності; генетико-моделюючому методі та методі самооцінки, що дозволило визначити її як багатогранний ієрархічний конструкт.

У третьому розділі дисертаційної роботи Ігнатович О.М. представлено результати емпіричного дослідження структури та рівнів розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників. За результатами емпіричного дослідження визначено відмінності у структурі та рівнях розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників закладів загальної середньої позашкільної професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, залежно від типу навчального закладу та фаху освітян. Імпонує те, що на підставі отриманих за шкалами багатофакторного опитувальника результатів Ігнатович О.М. визначені типи особистості, властиві педагогічним працівникам, кваліфікованим за спеціальностями у галузі природничих, гуманітарних та фізико-математичних наук.

Четвертий розділ дисертації Ігнатович О.М. представляє запропоновані авторкою: 1) технологію розвитку інноваційної сприйнятливості, спрямовану на розвиток умінь аналізувати проблему, виявляти протиріччя і вирішувати проблемні ситуації за методом вирішення винахідницьких задач; 2) технологію розвитку особистісної готовності до інноваційної педагогічної діяльності, орієнтовану на самоосвіту, формування системи інноваційних компетенцій, що забезпечують інформаційно-методичну та науково-практичну основу інноваційної педагогічної діяльності, самовдосконалення навичок педагогічної інноваційної діяльності, форм і прийомів професійної діяльності в умовах реалізації навчального курсу «Психологія інновацій в освіті»; 3) технологію розвитку інноваційної спрямованості, що впливає на розвиток професійних і особистісних цінностей, суб'єктивних смислів, рефлексивних механізмів. Також висвітлені результати формуального експерименту, що засвідчили ефективність розроблених технологій.

У п'ятому розділі дисертації її авторкою визначені психологічні чинники, виявлено особливості актуалізації та функціонування психологічних механізмів розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників; обґрунтовано психологічні закономірності розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників;

розроблено психологічну модель розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників; розроблено методичні рекомендації щодо розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників.

Висновки, зроблені в дисертації, відповідають завданням дослідження та відтворюють отримані результати дослідження. Структура дисертації є логічною, а її зміст – зв'язним і цілісним.

Таким чином, дисертація Ігнатович Олени Михайлівни є фундаментальним дослідженням у галузі педагогічної та вікової психології. Представлені у її змісті методи і технології доцільно використовувати в системі педагогічної освіти у практичній діяльності освітніх закладів з метою вивчення у педагогічних працівників особливостей розвитку та можливостей формування інноваційної сприйнятливості, особистісної готовності до інноваційної педагогічної діяльності, інноваційної спрямованості. Результати дослідження можуть бути використані науковцями, керівниками освітніх закладів, психологами, педагогічними працівниками, робітниками психологічної служби освіти і служби зайнятості з метою підбору персоналу та забезпечення ефективного здійснення інноваційної педагогічної діяльності, а також можуть бути застосовані у процесі викладання навчальних дисциплін «Психологія інновацій», «Педагогічна інноватика», «Інноваційний освітній менеджмент», «Інноваційна педагогіка», «Психологія соціальних інновацій» та ін.

Отже, дисертаційна робота Ігнатович О.М. є оригінальним, самостійним творчим доробком, що збагачує психологічну науку і психологічну практику. Результати характеризуються новизною, обґрунтованістю, достовірністю й практичною цінністю, відображені у 63 публікаціях автора, у тому числі: 19 – у виданнях, що затверджено МОН України як фахові з психології, 1 – у фаховому наукометричному виданні; 5 – у міжнародних виданнях, 1 – у монографії, 37 – у нефахових виданнях та матеріалах доповідей на науково-практичних конференціях. Автореферат дисертації відповідає її структурі та змісту.

Однак, за загального позитивного враження й оцінки здійсненого дослідження, бачимо доцільним визначити деякі зауваження й дискусійні моменти:

1. У першому розділі дисертації за результатами теоретико-методологічного аналізу автором обґрунтовано теоретичне уявлення про фахову інноваційну культуру. Разом з тим, питання взаємополучення культури особистості та її професійної діяльності, у контексті якого дисертанткою розглянуто поняття про фахову культуру особистості, висвітлено у недостатньому обсязі.

2. Концепція дисертаційного дослідження Ігнатович О.М. ґрунтувалася на особистісно-професіологічному підході. Водночас, не вистачає чіткого пояснення, на яких методологічних рівнях здійснено обґрунтування підходу та визначено психологічну структуру фахової інноваційної культури. Адже підхід охоплює чотири компоненти, а психологічна структура – три.

3. Розроблена модель розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників більше схожа на структуру, оскільки не містить засобів розвитку. Також, на наш погляд, не достатньо обґрунтовано й описано, як саме працює модель на основі обраного основного особистісно-професіологічного підходу.

4. Для уточнення інформації про розроблену методичку самооцінки фахової інноваційної культури педагога бажано було б додати відомості про конструктну, емпіричну та очевидну валідність.

5. Більшого висвітлення заслуговує віковий аспект досліджуваної у дисертаційній роботі проблематики, адже здатність до інновацій може залежати від вікової категорії педагогів.

6. Дисертаційна робота не позбавлена огріхів та неточностей, зокрема, на сторінці 241. вказано, що дисципліна «Психологія інновацій в освіті» розроблена для підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у галузі 01 «Освіта» за спеціальністю 053 «Психологія», однак, як відомо, ця спеціальність віднесена

МОН до напрямку 05 «Соціальні та поведінкові науки». У розділі 4 «Психолого-технологічний аспект розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників» (4.2, 4.3, 4.4), подані розробки тренінгових занять, проведення ігор тощо, яким місце у додатках, а натомість тематичні плани з основними темами й розрахунками годин – відсутні.

7. У дисертаційній роботі зустрічаються перевантажені речення (з 16 рядків), які утруднюють сприймання. Також у списку використаних джерел можна було б відобразити більш нові джерела.

Наведені зауваження не ставлять під сумнів вагомість основних результатів дисертаційного дослідження і не впливають на його обґрунтовану вище загальну позитивну оцінку.

Отже, дисертаційна робота Ігнатів О.М. «Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників» є оригінальним, завершеним науковим дослідженням, що безперечно має наукову новизну й практичну значущість, повністю відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за №656 від 19.08.2015 р. та за №1159 від 30.12.2015 р.), а його авторка – Ігнатів Олена Михайлівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри авіаційної психології
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету

Л.В. Помиткіна

